

# ЈЕДНА СЕВЕРНА ПЛАСТИКА Аугуст Стриндберг

Грчка митологија је инспирисала пластику какве ваљда више неће бити. Та је пластика надахњивала и грчке песнике. Нордијска митологија није није изазвала пластику и није ушла и не улази у поезију северних земаља јер је сва. Та је митологија сам ужас и сама негација лепих облика. Понекад северни се богови свете што су и одмањ заборањени. Понеки гениј Севера као уклет не може да у свом делу даде другу пластику живота и духа до ужасну мучну велику по страховима и неумољивостима. Такав је гениј Ибсен у Норвешкој и Стриндберг у Шведској. Њихова пластика често потсети на оно нордијско божанство које је имало срце пуно оштрих зуба.

Стриндберга нико не воли. Аутор који је написао целу библију, отекну књига, романа, новела историјских и модерних драма историјских и модерних научних расправа најзад још пет звезака опсејних звезака повести и исповести свига властитог живота, аутор који ништа на свету није заборавио обрадити који је свакију мучку или описао или пропатио, тај аутор није успео задобити ни општу љубав свију, ни нарочиту љубав појединаца. Стриндберг није писао ни младих ни старих ни срећних ни несрећних ни мушких ни женских. Познајемо да, читали смо га, друговади смо с њим кроз многи час живота али слабо га наводимо слику његову не држимо на столу, мило нам је што му је лепа кућа тако далеко. Зашто? запитате некога или себе. Пазите: јетко ће одговорити на то питање и онај неко а тако брзо одговорити и ви сами себи. Ех, кад је неком лато да уме као кав рикати онда не сме као мангуп провати. Ех, кад је неко тако страпан сенсуалац онда нека ни од жена не тражи весталство. Ех, кад неко има стваралачку глад и стваралачку снагу највећих нека онда не бележи непрестано као они стари калуђери само куге глади и војне. Ех кад неко добије од Бога и силан мозак и силно срце, онда има да научи како се живи у две равне ћелије као што је живео на пример Паскал....

Ваља признати истину: Стриндберг се лако чита јер је уметник, Стриндберга је лако разумети јер говори истину али је тешко водети тога суровог естету и судију тога човека који је од јутра

до мрмра у афекту живео и тако и писао. Пре свега, Стриндберг одвиге не срећан у животу и у мисли својој одвиге је механизовао проблеме и катастрофе и у мажевности својој. Сваки демон заселене пред свој точак или пред своје дугме прна работа започиње у одређено време и сложено машинна немањалства и ноби ради и бруји са толико и толико тачно предањених мова коњских снага. Ако ће се саржити са трагедијом она ће бити тешка. Ако ће се Стриндберг одупрети хумором хумор ће бити онај прни хумор о којем су уосталом писали већ и антички писци. Ако ће заћи у сатиру онда Стриндбергов универсални и видовити дух али увек суморно или ирско видовити дух није видео једне тачке у божјем и људском свету која би била извор утехе и вере. И Сервантес је писао моћну сатиру, али на једно доба на једну појаву на један ирак и заблуду који могу и проћи. У Ден Ди хоту је јуч због племишког реда и заблуда тога реда у новелама је јуч против јавнога и притиса покрштених драма против веровања у вештице и т. д. Али све је то писано са идеалом са идеалним тешкама са редом и мером и са вером у католичанство. Стриндберг и то је друга тачка анализе. Стриндберг је имао идеја али није имао идеала или бар није долазио до јасних одређених и примамљивих идеала. Стриндберг није могао ниу ни у што да верује. Он је знао. Живот Стриндбергов живот "сина слушанина" почео је са много "стварности" па је Стриндберга увек марила и дражила стварност и он жедео да буде писац и песник стварности. Отуда протагонисти егових дела нису фантазија и идеали него чистици судбоносне чистици. Стриндбергова уметност није наглава да даје пластику позитивним идејама и позитивној манти. У трагици и у комедији он је остварио пластику негативних и грозних чистицица у једном свету без милости али и одруке једног пластичара без милости. "Ако би прошла једна г да Бовари код Стриндберга! Онако како су пролазиле све жене.

Жена, "простацко биће" у основи основе како је тврдио Стриндберг жена је била геометриско место свих мржа Стриндберга. А мржа је била геометриско место свих гневова и презира Стриндбергових. Мржа није била господена и благодатна снага али је снага. Је најобичније искуство доназупе да мржа отвара очи. Има не мали број високих и мање високих људи који су кроз мржу постали велики познаваоци себе и човека уопште. То су људи који су кроз презир ниског пидлог и лажног улазика у мржу насаме себе и на по

mržnju na sve ljude i na sebe same / "Mrzim se sam" pisao je Bjura Jakin / ali su ispitujući i uhođajući slabosti talentine i lažnosti najdublje mogli ući u probleme vođe za moćju u probleme vođe za vrednosti u problem istine i laži. Oni su nad su bili genialnim najbolje prikupili prirodu svih stvari, uslove svih bila zakone cele vasekone, umeli su svući sa човека sve što mu čini ponos i lepotu reducirati ga do predodređenosti do mašine koja nije svesna svog vlastitog mehanizma. Kod takvih ljudi su onda dabogme pomirajivost i optimizam ili od iskonski nemogućni / Miken Ahele, Šopenhauser, Strindberg / ili su iracioni i nefostožani / Dostojevski sa religijom, Ibsen sa socializmom / ili su deliricni / Niche sa svojim plamenim kirizmom i artizmom. / Mizaustičar ili samomraac pretežno je se verini tip. Čovek severa kao i priroda ako toga neharu nican je jednostran je u snagama i slabostima. Sever sa Dostojevskim Nicheom Ibsenom i Strindbergom pretstavlja genialnost jednostranosti. Ti su ljudi sa neverovatnom istrajnošću i sa slikama užasnih proporcija dokazali da se laž i istina neprestano slikaju jedno u drugo. Vođa čoveka za vrednošću pred sobom i pred drugima goni čoveka da se pretvara da laže. Laž je dakle princip života pre nego što je porok života. Sever je goneći se za istinom za lažu razbio konvencionalne forme romana i svele drame pa čak i filozofskih tekstova. Strindberg nije toliko izneveravao forme ali je iz tragadije izobacio svaku melankoliју elegičnost i nežnost i ostavio još samo napade i udarce. Surov je bio i Šopenhauser ali on je imao artizam stila imao ponekad čam i suze. Surov je bio i Niche ali je bio pesnik pro metejske vatre. Najужасније surov je Strindberg. Zasto? пита se opet čovek. Zato što nije dovoљно artist nije dovoљno pesnik nije dovoљno filozof jer istinu traži samo zato da bi se њome svetio. Ali kadto izrekneмо тргнемо се. Јако да nije artist čovek koji je pisao one nedostizhne ne stranicе o moru o бродовима o ноћи o звездима o Богу o камену o сиротама o еволуцији духа. Јако да nije песникписец чије је дело препуно снова додуше увек разбијених снова užасно разбијених снова човека који је имао lucidnost да од првог покрета маште прати варне и илузије. Да, оно последње је истина: Strindberg је имао на срцу зубе он је волео да се освети. Јодуше и те његове освете су често само снови али снови који имају зубе.

Strindberg је морао негде у себи у страсти или у

интелекту носити идеал жене иначе не би могао тако сатански тачно знати и видети све оно чиме се жена удаљује од идеала. не би могао с толико мраве насртати начудну и сексуалну жену да је није пред духовницима својим видео друкчију. Трагао је несрећни Стриндберг за идеалном женом. Од двеју женчаних његових жена прва је била глумица друга чиста интелектуалка. Љубавница је имао читаву серију али је изгледа и то све био материјал "простачки". Стриндберг није хтео или н је умео ући у судбину артиста; артист има да створи себи један идеални свет тако огроман да више ил њега уопште не уме могће изаћи напоље у свет реалности. Ту једино има идеалних жена. па и идеалних мушкараца. Стриндберг је остајао у стварности и писао; да је човек много он био само слуга инстинкта и да је живот на канав био само дивљаштво. А кад би дошао до жене, налетео би на њу физички и борио би се с њом као у стадиону. Кад до жене дође Стриндберг је био до краја хладни и рабучени детерминист далеко од сваке уметности. <sup>истинита</sup> Раздрањено је причао с оја страдала кроз љубави и крај љубавница а роман и драму брака и жене писао је с научном помоћу научне библиотеке архивом крп миналног суда и с помоћу лабораториских инструмената. Био једне сцене отприлике. Улази жена; очарава лепотом говором држањем. Али тако не може бити јер Стриндберг одмах види варке и лаж. Био надовој алици женој открива се један плус ширине или дужине, и с види помажаједно видљиком заједно красотицапрелази у категорију неких савремених или изумрелих животиња. Наилазе затим кандидат теологије асистент кочијаш или веслар Стриндберг седа за бусију перо је ту и инстинкти по детерминистичком раду праве роман Марије, госпођице Јулије и т. д. Граница и сушта јавља нема. Ако је жена беба од девет две године, она има "рисје очи и мачје ноге". Ако је жена баба, она учи ћерку и вереника; узмите се па се онда разиђите. Ако је жена Офелија Стриндберг ће јој наћи расне и индивидуалне податке по мерама код либералата шешира чарапа и нидера. Ако је жена умрла наћи ће све то ипак у магазину за прављење мртавачних сандука.

Стриндберг је био песник и имао снова. Стриндберг је како сам каже за себе живео много "раздвојен и усамљен" и имао је опсесија. Опсесије су доста редовна ствар људи са севера. Стриндберг као онај његов Аксел Борг живео је затворен у један кристал, у један хекса-



хенсаседер и ту је са интелектом који задивљује и са маштом која плаши  
писао прилично једно те једно; себе и жену. Стриндберг је мизантропичар он  
себе мрзи. А жену зато што нема ни једне жене која би себе мрзела жану  
зато презише наравно с мржаом презише. Тако раде раније или позније ма-  
ле или више сви Стриндбергови јунаци. Дешава се да читалац одбади од  
себе књигу Стриндбергову. Стриндберг то наравно зна као што све на свету  
зна и то унекунапред зна увек унапред зна, и труди се да за сваки слу-  
чај и на све стране рикне и удари већ унапред. Сатира пада и по читао-  
цу. Тешка једна батина удара нагло без реда брзином асоцијација једног  
огорчењака па и манијака по држави по "рису по Британској енциклопедији,  
по бети у замишљу Хрукала промани само понекад ипак жену, зато вели  
стриндберг што је "жена је жена је жена ситна као мушица". Стринд-  
берг је један од оних који су знали шта је панама. Само Стриндберг није  
знао нису ни други знали сем Достојевског како се живи достојанствено па  
и велики живот и у паклу. Стриндберг је живео малим живео мали и недо-  
стојан живот. Он је тако непрестано и тако маннакално страдао да су и  
носталгије његове водиле у страшне слике и у подозревања вечита да же-  
на нема свеснога ја, да је услов љубави да мушкарци не каже но је жена,  
да је најна само спина између нечијег свесног и једног несвесног живота.  
Стриндберг је одвике много остајао у сенсибилном свету. Зато што је сам био  
био много сенсибилан и неосуалан, сенсуалан. Као код Ричса и код Стринд-  
берга је та сенсуалност после уметности прешла у болест. Само што је Ри-  
че пре катастрофе био живи дух и већи уметник а Стриндберг већи и морал-  
нији страдалиник. Дуди тивних наклоности наилази у животу на читави про-  
паст чмиеница које су доиста ниског порекла и које се помоћом катастро-  
фе не могу дићи навише. Међу тим чође чмиеницама Стриндберг је нарочи-  
то видео сенсуални нагон и његову друштвену форму брак и размисљавање.  
Део по део књи Стриндберг и излаже руглу перипетије телесног човечјег  
живота. И није му доста раскопана из живота доказује. У претом на спичи  
туснојлапти с једним оком на термометру а с другим на реторти, пише он  
лов и борбу између мушјана и женке јон од првог судара клица. у драми  
Пјаност јунак и јунакиња констатују заједно: толико је већ олата да је  
брак одиста на реду". Али комад се наставља криз ток једног процеса у  
којем нема више ни душе ни свести који је отпадан и стра живота. Једино  
је скандинавска диктатура / Ерикатор Стриндберг / примила из грчке митоло-

митологије идеју: да би добро било лад би мушкарци понекад могао жену претворити у мушкарца.

А то отуда што мушкарци своју доста правилну мисао да је на дну дна сексуални загон свему повод што они ту идеју у првој наредној инстанци везују искључиво за жену. Од те инстанце надаље одједаред се ова лаж пребације на терет женских слабости и простаслука и истине се даље зову мушким истинама. И Стриндберг је стигао на ту тачку и у свимаобластима почевши од науке и технике рибарска па па до зајве варијанте такозваних мушких истина је крвавим поштима раздвајао позитивне и негативне принципе. На том послу он је створио много уметности и написао много истина али понекад су га изневеравале у вему самом и уметност и истина. Као легла и упоритатакми истицао је он пре свега оно што је ње му лично било мрско или још горе оно на чему се његова фантазија најлакше распламћавала. Отуда су схеме његових драма и романа достауске и грађа доста једнолика. Достојевски, са страстним узвиком: да је све дозвољено! дотер је у борбу против неба земље и друштва. Стриндберг окреће своју батерију племенитих и неговитих отрова против љубавница жена и лакеја ја.... Сиромаш Стриндберге! можда је осећао да син "син слупиња" не може сасвим да се дигне и то је можда био један од разлога што је мрзео себе човека па чак и своју гениалност.

Уметности су, редом, веровале у врлину у разум у страсти и нагона. Стриндбергова уметност је до краја веровала у нивалитетство. После више од сто страна мирног писања и праве уметности ево је она жена она жена која наоружана пакленим чарима нема страха ни од Бога ни од ђаворама обична је палива љубоморна сенсуална дивља простасла. Жена са дуком пошммог човека. Па ипак Стриндберг је био мученик за праву истину. Он је дубоко трагичан. Његов дух је велики велики и бедан.